

Голас Радзімы

№ 37 (1659)
18 верасня 1933 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Фотакарэспандэнт В. ДРАЧОУ, відаць, не выпадкова зрабіў гэты здымак у полі. Як павінны былі гарманіраваць з зелянінай лесу, з жоўтымі спелымі калоссямі збажыны яркія, маляўнічыя касцюмы неглюбскіх ткачых! Жыццярадаснасць, шматколернасць захоўваецца і ў кожным ручніку, зробленым іх умелымі рукамі. Фотарэпартаж аб праслаўленых майстрыхах з Неглюбкі глядзіце на 7-й стар.

XXVI З'ЕЗД ВYZНАЧЫЦЬ ДАЛЕЙ-ШЫ НАПРАМАК УНУТРАНАЙ І ЗНЕ-ШНЯЙ ПАЛІТЫКІ КПСС

«Шляхі ў будучае»
стар. 2

НАСТАУНІК УЗНАЎЛЯЕ ГІСТОРЫЮ СВАЁЙ ВЁСКИ

«Вішнева і вішнеўцы»
стар. 5

СЫМОН БУДНЫ — БЕЛАРУСКІ ГУ-МАНІСТ І АСВЕТНІК

«Працу маю ацэняць нашчадкі...»
стар. 6

ДВА ПАДЫХОДЫ ДА ПРАБЛЕМЫ

ПАЖЫЛЫЯ ЛЮДЗІ І ГРАМАДСТВА

У той час як у краінах, што сталі на шлях развіцця, за кошт зніжэння дзіцячай смертнасці ў апошнія дзесяцігоддзі грамадства маладзее, у эканамічна развітых краінах у выніку зніжэння нараджальнасці і росту працягласці жыцця адбываецца няўхільнае пастарэнне грамадства.

Як сцвярджаюць дэмаграфы, у будучым у многіх краінах доля людзей пажылых сярод насельніцтва ўзрастае яшчэ больш. Ацэньваючы колькасць насельніцтва Амерыкі к 1990 году, часопіс «Ю. С. ньюс энд Уорлд рыпорт» у артыкуле «Што чакае ЗША ў васьмідзесятых гадах» адзначае, што адбудзецца значнае павелічэнне колькасці больш пажылых амерыканцаў. К канцу дзесяцігоддзя адзін з кожных васьмі амерыканцаў будзе чалавекам, якому больш за 65 гадоў.

З павелічэннем долі пажылых людзей узнікае шэраг складаных эканамічных, сацыяльных і маральных праблем: растуць расходы на пенсійнае забеспячэнне, на ўтрыманне ўстаноў для старых, на іх медыцынскае абслугоўванне, павялічваецца матэрыяльная нагрузка на працаздольную частку насельніцтва.

ЗА ЧЬІ КОШТ УТРЫМЛІВАЦЬ ПЕНСІЯНЕРАЎ?

Ужо сёння ўсе гэтыя праблемы выклікаюць заклапочанасць грамадскасці і ў будучым, на думку сацыялагаў, несумненна, набудуць яшчэ больш востры характар. Разглядаюцца і вырашаюцца яны ў краінах з розным сацыяльным ладам па-рознаму.

У сацыялістычных, дзе аснову эканамічнай сістэмы складаюць дзяржаўная, агульнанародная і кааператыўная ўласнасць на сродкі вытворчасці і дзе мэтай гэтай вытворчасці з'яўляецца найбольш поўнае задавальненне пастаянна растуць патрэбнасцей усяго насельніцтва, асноўны клопат аб пажылых людзях, што дасягнулі пенсійнага ўзросту, бярэ на сябе дзяржава. У капіталістычных жа, дзе прадпрыемств даволі неахвотна дзеліцца з кім-небудзь свой прыбытак, як правіла большая частка расходаў на сацыяльнае страхаванне кладзецца на саміх працоўных. Для атрымання пенсіі рабочы тут павінен штомесяц плаціць страхавы ўнёс, які хістаецца ад 8 працэнтаў яго заробатнай платы ў ЗША да 21 працэнта ў Нідэрландах.

Сацыяльнае забеспячэнне ў Савецкім Саюзе, як і ў іншых сацыялістычных краінах, з'яўляецца састаўной часткай праграмы павышэння дабрабыту народа і знаходзіць адлюстраванне ў пяцігадовых і штогадовых дзяржаўных планах эканамічнага і сацыяльнага развіцця краіны. Гэта другая па аб'ёму, пасля аплаты працы, крыніца даходаў насельніцтва. Расходы на гэтыя мэты ў дзяржаве пастаянна растуць. У нас толькі за апошнія дзесяць гадоў яны павялічыліся больш чым у два разы і складаюць цяпер каля 12 працэнтаў усіх расходаў дзяржаўнага бюджэту СССР.

ЦІ ХАПАЕ ПЕНСІЯ НА ЖЫЦЦЕ?

Па прызнанню заходнай прэсы, ад нястрымнай інфляцыі, што ахапіла ў той або іншай ступені ўсе развітыя капіталістычныя краіны, больш

за ўсіх пакутуюць пажылыя людзі. Сціплыя памеры пенсій, пастаянна растуць цэны на жыллё, харчаванне, прадметы першай неабходнасці не дазваляюць многім пенсіянерам звесці канцы з канцамі. Паводле даных амерыканскага часопіса «Ю. С. ньюс энд Уорлд рыпорт», цяпер 31 працэнт пенсіянераў ЗША жыве ва ўмовах афіцыйнай мяжы беднасці.

Для пенсійнага забеспячэння ў Савецкім Саюзе характэрны высокі ўзровень у адносінах да ранейшага заробку. Так, пенсія па ўзросту назначаецца ў размеры ад 50 да 100 працэнтаў заробку перад выхадам на пенсію. Пры гэтым чым ніжэй заробатак, тым большую частку яго складае пенсія. Ва ўмовах стабільнасці рознічых цэн на асноўныя спажывецкія тавары, бясплатнага медыцынскага абслугоўвання, планернага росту пенсій і льгот у СССР расце і забеспячэнасць пажылых людзей.

Але савецкае сацыяльнае забеспячэнне не зводзіцца толькі да грашовых выплат. Дзяржава бярэ на сябе, напрыклад, поўны клопат аб утрыманні тых грамадзян, якія пазбаўлены магчымасці жыць у сям'і і маюць патрэбу ў пастаянным доглядзе. Ім прадастаўляюць поўнае матэрыяльнае забеспячэнне, медыцынскае, бытавое і культурнае абслугоўванне ў дамах-інтэрнатах, дзе састарэлым і інвалідам створаны ўсе ўмовы для спакойнага і забяспечанага жыцця, аднаўлення грамадскай актыўнасці.

ПЕНСІЯНЕРУ ПРАПАНОУЮЮЦЬ РАБОТУ

Дзве лічбы для роздуму. Больш за 6 мільёнаў рабочых, служачых, спецыялістаў, людзей у квітнеючым узросце не маюць работы ў ЗША. Звыш 6 мільёнаў пенсіянераў, мужчын і жанчын, якія дасягнулі 60 і 55 гадоў, працягваюць працаваць у народнай гаспадарцы СССР.

Планавая сацыялістычная сістэма не толькі забяспечвае поўную занятасць працаздольнага насельніцтва, але і мае магчымасць і неабходнасць прапанаваць пасільную работу пенсіянеру. Савецкая дзяржава заахвочвае шырокае прыцягненне пенсіянераў да грамадскай працы. У гэтым перш за ўсё наглядна праяўляецца клопат аб паліяванні жыцця, даўгалеці ветэранаў. На думку геранталагаў, актыўны ўдзел у грамадскай вытворчасці, адчуванне ўласнай карыснасці спрыяльна ўздзейнічаюць на фізічны і маральны стан чалавека.

Работа для пенсіянера, натуральна, і істотная крыніца павышэння яго матэрыяльнага дабрабыту. Атрымліваючы заробатную плату, ён часткова або поўнасьцю захоўвае сваю пенсію. Грамадства наша таксама зацікаўлена ў выкарыстанні вопыту і высокай кваліфікацыі ветэранаў працы. З 1 студзеня 1980 года ўступіла ў сілу пастанова ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР «Аб мерапрыемствах па матэрыяльнаму стымуляванню работы пенсіянераў у народнай гаспадарцы», па якой расшыраюцца магчымасці ўдзелу пенсіянераў у грамадскай працы.

Глеб СПІРЫДОНАЎ,
палітычны
аглядальнік АДН.

Трыццаць гадоў таму назад у Мінску адкрылася прафесійна-тэхнічнае вучылішча будаўнікоў № 52. За гэты час ім падрыхтавана каля сямі тысяч высокакваліфікаваных спецыялістаў. Гэта іх рукамі ўзведзены Палац спорту, гасцініцы «Мінск» і «Юнацтва», Дом літаратара, будынак Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі БССР, больш чым 30 мільёнаў квадратных метраў жылой плошчы ў беларускай сталіцы. Напярэдадні новага навучальнага года вучылішча справіла наваселле. Акрамя галоўнага вучэбнага корпуса, на вуліцы Сямашкі ў Мінску, узняліся ўтульны інтэрнат на 600 месцаў, адміністрацыйны корпус, добра абсталяваны майстэрні. Адным словам, створаны ўсе неабходныя ўмовы для паспяховай вучобы і жыцця навучэнцаў.

НА ЗДЫМКАХ: кіраўнік будаўнічага трэста М. ГРЭСЬ уручае сімвалічны ключ дырэктару вучылішча Г. БУРАЧКУ; ідуць заняткі.

Фота Ю. ЗАХАРАВА.

РЭПАРТАЖ З БЕЛАРУСКАГА АЎТАМАБІЛЬНАГА ЗАВОДА

«ВОЛАТЫ» СТАНОВЯЦЦА ДУЖЭЙШЫМІ

На зборачным канвееры Беларускага аўтазавода, што размешчаны за пяцьдзесят кіламетраў ад Мінска, міжволі адчуваеш сябе Гуліверам у краіне волатаў. Нават падняўшы руку, я не магу дацягнуцца да верхняй рысы кола самазвала БелАЗ-549 — яго дыяметр два з паловай метры. А каб трапіць у кабінку машыны, давлялася па спецыяльнай лесвіцы падняцца на чатырохмятровую вышыню.

Ведаючы па ўласнаму вопыту, што на рэзкім павароце нялёгка павярнуць баранку нават спрытных «Жыгулёў», я падумаў: «Як жа даводзіцца вадзіцелю гэтага гіганта?» Але шафёр-выпрабавальнік Мікалай Ворса лічыць, што кіраваць БелАЗам не складаней, чым легкавым аўтамабілем. Праз некалькі мінут я і сам пераконваюся ў гэтым, праехаўшы побач з вадзіцелем некалькі кіламетраў перасечанай трасы. Машына лёгка бярэ пад'ём, часам скорасць дасягае максімальнай — 55 кіламетраў у гадзіну. Аднак дызельны рухавік працуе без напружання. У гэтым адна з пераваг сканструяванай на заводзе гідрадынамічнай каробкі перадач. Мікалай Ворса расказвае:

— Канструктары пастараліся, каб працаваць на самазвале было зручна і бяспечна. Машына мае двойчы падстрахованае рулявое кіраванне, чатыры тармажныя сістэмы. У кабінку — гукаізаляцыя, герметызацыя, ацяпленне. Гумавыя амартызатары змякчаюць вібрацыю, а гідрапнеўматычная падвеска забяспечвае амаль такую ж плаўнасць ходу, як у легкавога аўтамабіля. У залежнасці ад умоў эксплуатацыі самазвалы вырабляюцца ў розным выкананні: паўночным, для паласы ўмеранага клімату і трапічным.

Шматтонныя беларускія аўтасамазвалы атрымалі прызнанне ва ўсім свеце. Машыны грузавымі медальёў міжнародных Лейпцыгскага і Плоўдзіўскага кірмашоў. Дарэчы, на выстаўкі яны, як правіла, дабіраюцца сваім ходам. Канструктары пастаянна працуюць над удасканаленнем аўтамабіляў. Нядаўна яны атрымалі больш магутныя рухавікі, новы «аўтак». Грузавымі машынам машын узрасла адпаведна на тры і пяць тон, прабег да капітальнага рамонту павялічыўся са 120 да 150 тысяч кіламетраў.

Распрацаваны канструкцыі і прыныпова новых цяжкавозаў. Асвоена серыйная вытворчасць 75-тонных машын. Выкарыстаныя ў канструкцыі гэтага цяжкавоза новаўвядзены, у прыватнасці электрычныя матар-колы, робяць яго ў пяць-шэсць разоў больш прадукцыйным за 27-тонны аўтамабіль. На базе гэтай машыны распрацаваны і выпускаецца доследнай серыяй самазвальны аўтапоезд грузавымі машынамі 120 тон. Аб'ём яго кузава — сто куба-

метраў. За год ён зможа перавезці да мільёна тон вугалю.

Яшчэ адна навінка — 110-тонны самазвал БелАЗ-7519 выпрабавецца цяпер у нялёкіх умовах Поўначы.

Давялося мне ўбачыць і апошняе дзецішча аўтазаводаў — 180-тонны самазвал. Даўжыня гэтага супергіганта — 15 метраў, вышыня — 5 метраў. Дызельны рухавік магутнасцю 2 200 конскіх сіл забяспечвае яму скорасць да 60 кіламетраў у гадзіну. На базе самазвала будзе выраблен аўтапоезд грузавымі машынамі 240 тон.

Гэтыя гіганты, якія сёння ўражваюць нават бывалых аўтамабілістаў, у недалёкім будучым стануць звычайнымі для нас. Залогам таму служыць біяграфія Беларускага аўтазавода, які ператварыўся за 20 з лішнім гадоў у адно з буйнейшых прадпрыемстваў. Аб'ём вытворчасці тут павялічыўся прыкладна ў 50 разоў.

Высокія тэмпы росту вытворчасці захаваюцца і ў будучым. Уступае ў строй другая чарга завода. Па плошчы цэху яна ўдвая пераўзыходзіць дзеючую. Узводзіцца кавальскі завод цяжкіх штамповак, прадукцыя якога прызначана і для БелАЗа.

Кадры для хутка растукага прадпрыемства рыхтуюць адкрыты пры ім тэхнікум і філіял Беларускага політэхнічнага інстытута.

Вялікую дапамогу ў асваенні новай тэхнікі аказваюць заводу аўтамабілебудаўнікі брацкіх сацыялістычных краін. Напрыклад, Чэхаславакія пастаўляе дызельныя рухавікі магутнасцю 950 конскіх сіл, Балгарыя — нейтралізатары выхланных газаў. У сваю чаргу беларусы з асаблівай стараннасцю збіраюць машыны, экспартуемыя ў сацыялістычныя краіны, дапамагаюць сябрам у іх эксплуатацыі.

Аб усім гэтым расказваюць экспанаты заводскага Музея працоўнай славы. Тут знаходзіцца, напрыклад, фатаграфія інжынера Аляксея Воранава, які ўзнагароджан в'етнамскім медалём за дапамогу ў асваенні аўтамабільнай тэхнікі. У зборачным цэху я сустраўся з начальнікам змены Паўлам Кулінчыкам, які таксама пабыў у В'етнаме. У Хангаі ён навукаў рабочых правілаў эксплуатацыі і рамонту беларускіх самазвалаў.

— Ніколі не забуду цёплых адносін в'етнамскіх сяброў да мяне і маёй сям'і, — расказвае ён. — У краіне, разбуранай доўгай вайной з амерыканскімі імперыялістамі, рабілася ўсё, каб мы адчувалі сябе як дома. З вялікай любоўю адносіліся в'етнамцы і да тэхнікі, старанна выконвалі ўсе рэкамендацыі. Прыюмна было ўсведамляць, што нашы аўтамабілі трапілі ў надзейныя, добрыя рукі.

Уладзімір БІБІКАЎ.

ДЗІЦЯЧАЯ СТУДЫЯ

Незвычайны заказ калектыву мінскага вытворчага аб'яднання «Інтэртал» выканалі ка-

сцімеры Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР. Яны напісалі фразі і сукенкі для 250 хлопчыкаў і дзяўчынак — выхаванцаў студыі бальнага танца, арганізаванай для дзяцей работнікаў прадпрыемства. Калектыву, якім кіруюць лаўрэа-

ты Усесаюзнага і рэспубліканскага конкурсу бальных танцаў, майстар аб'яднання Уладзімір Шалькевіч і яго жонка Жанна, вельмі папулярныя. Дзеці з ахвотай займаюцца ў студыі, выступаюць перад бацькамі — работнікамі аб'яднання, жыхарамі сталіцы.

«ГЛОБАЛЬНАЯ» АНТИСОВЕТСКАЯ СТРАТЕГИЯ ВНОВЬ В МОДЕ

СТАРАЯ ИДЕЯ «НОВОГО» ПЛАНА

Збигневу Бжезинскому — инициатору и деятельному стороннику создания направленного против СССР союза США, НАТО, Японии и Китая — все же не принадлежит пальма первенства в идее сколачивания антисоветского альянса держав Запада и Дальнего Востока. Как историк, вынужден напомнить: более четырех десятилетий назад эту задачу ставил не кто иной, как Гитлер.

Вспомним факты. Еще в середине 30-х годов нацистский фюрер, готовясь ко второй мировой войне, решил, что для победы Германии необходимо добиться стратегического окружения Советского Союза одновременно с двух сторон — с запада и с востока.

«ДЬЯВОЛЬСКИЙ СОЮЗ»: НАЧАЛО...

С этой целью гитлеровцы тогда же вступили в переговоры с правящими японскими милитаристами. Своим соратникам фюрер по поводу сближения с «неарийцами» сказал: «Сейчас самое главное для нас — это победить. Для достижения этой цели мы готовы заключить союз даже с самим дьяволом».

В Токио Гитлера прекрасно поняли — и тут же пошли навстречу. Японская военщина давно мечтала о том, чтобы ворваться на советский Дальний Восток, захватить Владивосток, Хабаровск и Иркутск, а может быть, в ходе создания гигантской великоазиатской империи оторвать от Советского Союза чуть ли не всю его азиатскую территорию вплоть до Урала. Это тоже подтверждается многочисленными документами.

Оба участника сговора стояли друг друга. Каждый презирал и боялся другого: оба исповедовали расизм, только разного цвета, и каждый опасался, что при запланированном ими разделе мира его как-нибудь обманут и опередят. Но в данный момент один «дьявол» нуждался в другом.

25 ноября 1936 года, за три года до начала второй мировой войны, в Берлине под названием «Антикоминтерновский пакт» был подписан сроком на 5 лет договор, в секретном приложении к которому предусматривалась совместная борьба этих держав против СССР. Через три года, в сентябре 1939-го, беседа с японским послом в Берлине, Риббентроп так полуговаривал — полужапугивал своего визави: «Если Германия потерпит поражение, то широкая мировая коалиция западных демократий... будет противодействовать любой экспансии со стороны Японии и, в частности, вытеснит с ее позиций в Китае...» К «Антикоминтерновскому пакту» присоединились другие фашистские страны того времени: Италия, Испания, Венгрия и созданное японцами в Северном Китае марионеточное государство Маньчжоу-Го. В сентябре 1940 года на встрече Риббентропа с эмиссаром Муссолини Чиао и японским уполномоченным Курусой «Антикоминтерновский пакт» был окончательно превращен в прямой военно-политический союз.

...И КОНЕЦ

Казалось, для одновременного двойного удара на Советский Союз из Западной Европы и Азии все было готово. Армии Германии и Японии должны были встретиться (после предполагавшегося прорыва вермахта на советской территории и в Северной Африке) где-то в Азии — в Индии и Сибири. Весной 1941 года, накануне нападения Гитлера на СССР, в Берлине была разработана сверхсекретная директива вермахту № 32 «Подготовка к периоду после осуществления плана Барбаросса», в которой все это и многое другое предусматривалось с немецкой точностью.

Но все, как известно, обернулось иначе. В последний момент Японии обманула Гитлера. Когда вермахт напал на СССР, она осталась в стороне, ожидая полной его победы или, по крайней мере, взятия Москвы.

Как потом выяснилось, у Японии были все основания пока не вмешиваться. Потерпев незадолго перед тем, в июле 1939 года, сокрушительное поражение в битве с советскими и монгольскими войсками у Халхин-Гола, японские милитаристы убедились, что в схватке с социалистической державой им не сдобровать.

В то же время в Токио учли, что в случае войны с СССР им придется приостановить тогдашние попытки их Квантунской армии захватить всю огромную территорию Китая. Влиятельная группа токийских политиков к тому же считала, что для Японии вообще гораздо выгоднее броситься не на север, а на юг — напасть на США в Тихом океане и на Англию и Францию в Южной Азии. Это и было сделано.

Так или иначе, план «глобального» антисоветского союза в решающий момент дал осечку. Сговор расстроился. Азиатский «дьявол» изменил европейскому.

Кое-кто может спросить: а что если бы этот сговор не провалился? Сумели бы тогда его участники выиграть вторую мировую войну?

Ответ на этот вопрос дает история. Советская Армия — и это не раз признавали серьезные военные эксперты — была готова в любой момент к нападению Квантунской армии. И судьба, которая постигла японский милитаризм в 1938, 1939 и 1945 годах, неминуемо постигла бы его и в том случае, если бы Япония напала на СССР одновременно с вермахтом.

ПЕКИН — ВАШИНГТОН: АПЛОДИСМЕНТЫ ПРАВЫХ

Дела давно минувших дней? Несомненно. Но вот сегодня, летом 1980 года, оказывается, что старая идея Гитлера воскресла. «Глобальная» антисоветская стратегия вновь в моде, хотя, разумеется, с поправками.

На Западе сговор теперь возглавляют Соединенные Штаты и НАТО. В Азии же в него на этот раз помимо Японии включается маоистский Китай: та держава, которой Советский Союз после войны помог встать на ноги. Пекин сегодня главный партнер Вашингтона во всей этой игре...

У нынешнего антисоветского альянса, как и у прошлого, есть страстные сторонники в Европе: западногерманские реваншисты и неонацисты, к примеру.

Известный своими крайними правыми взглядами Ф. И. Штраус, вернувшись в Мюнхен из одной из своих поездок в Пекин, заявляет: «Пекин мог бы помочь в деле воссоединения Германии», то есть в деле захвата ГДР реваншистами.

Ему вторит председатель «Германско-китайского общества» в Гамбурге Шенке, старый нацист, а ныне большой друг маоистов: «Китай — единственная великая мировая держава, которая, исходя из собственных интересов, должна стремиться к восстановлению германского единства (то есть опять-таки к поглощению ГДР Западной Германией. — Э. Г.), более того — к созданию единой (читай: антисоветской. — Э. Г.) Европы».

А вот и еще одно высказывание, проскользнувшее несколько лет назад на страницах издаваемого в ФРГ бывшими эсэсовскими офицерами и их друзьями журнала «Национ Ойропа». Обсуждая вопрос, почему фашистская Германия «проиграла войну на востоке», то есть на советско-германском фронте, некто Дитрих Гертнер заявил, что единственная возможность выиграть эту войну заключалась «в одновременном нападении Японии на Советский Союз с востока».

УТОЧНЕНИЯ И ВОПРОСЫ

Выводы такого рода явно ориентированы в будущее. Именно в надежде на «исправление» упущенного Гитлером подхватывают старую идею его духовные наследники. Именно в надежде на это они аплодируют и китайцам, и тем на Западе, кто рвется к антисоветскому союзу с ними, разглашая о «свободном мире» и борьбе за «демократию». Но вот один вопрос: кто кого обманет на этот раз? Запад — китайцев или маоисты — американцев?

Нельзя ведь упускать из виду, что тех и других все же разделяют серьезные, хотя пока — надолго ли? — и прикрытые противоречия. Маоисты, например, между собой считают Тихий океан своей собственной, а отнюдь не американской сферой влияния. Достаточно вспомнить, что, выступая в августе 1976 года перед слушателями пекинской дипломатической академии, тогдашний заведующий отделом ЦК маоистской партии, ныне член ее Политбюро Гэн Бяо заявил, говоря о «двух сверхдержавках», то есть о СССР и США: «Для того чтобы выжить, мы должны в первую очередь иметь дело с одной, чтобы победить другую... В данный момент пусть США защищают берега Восточно-Китайского моря, чтобы мы могли сосредоточить больше сил для противодействия северной державе... Когда мы сочтем, что время настало, мы скажем дяде Сэму: будь добр, упаковывай вещи».

С точки зрения долгосрочной перспективы китайско-американо-японско-натовский альянс не может считаться прочным. В ближайшее время, однако, сговор антисоветских сил, судя по всему, будет продолжаться.

Учитывая это, зададим второй вопрос: если Гитлер в свое время обещал Японии за союз с ним советский Дальний Восток и весь Китай, то что сегодня обещают втихомолку США и НАТО пекинским политикам за антисоветский союз с ними? Всю Юго-Восточную Азию?

И, наконец, вопрос третий и пока последний: как долго человечество будет позволять инициаторам и исполнителям попыток переиграть историю заниматься опасными делами?

Эрнст Генри.
(АПН).

на зямлі бацькоў

РОДНЫЯ ЛЮДЗІ

З Міхаілам Савіцкім нашы зямлячкі з Аўстраліі пазнаёміліся на таварыскай сустрэчы ў гасцініцы «Юбілейная». Цяжка было паверыць, што да гэтага дня яны ніколі не бачылі адзін аднаго, не размаўлялі. А можа там, у фашысцкай Германіі, дзе Фрыда Підгайна, Лідзія Засорына, як і Міхаіл Савіцкі, былі ў няволі, іх шляхі недзе і перакрываўваліся...

Карціны беларускага мастака быццам вярнулі жанчын у іх страшнае мінулае і ў той жа час параднілі аўтара і гледачоў. Міхаіл Андрэвіч стаў для іх сваім чалавекам. Яму не трэба было тлумачыць, што ведалі яны ў канцэнтрацыйных лагерах, на фабрыцы, дзе былі не людзьмі, а рабочай скацінай, у немкі-гаспадыні, якая пахвалялася незвычайнай прыгажосці абajuрам і мяккімі эластычнымі пальчаткамі, вырабленымі з чалавечай скуры. Нашы госці былі бясконца ўдзячныя мастаку за яго мужнасць: ён не толькі сам не забыў вайну, а здолеў расказаць аб ёй тым, хто ніколі не бачыў яе. Яго карціны як перасцярога ўсім людзям зямлі.

— Вы здзейснілі подзвіг, і мы шчаслівыя, што сядзім сёння побач з вамі, — звярнулася да Міхаіла Андрэвіча Лідзія Засорына. — Я ведаю, як балюча ўспамінаць тое ваеннае мінулае. А вам жа, каб напісаць «Лічбы на сэрцы», трэба было ўваскрэсіць яго ў памяці, усё перажыць і перадумаць нанова. Гэта я і называю подзвігам.

— Мы ў Аўстраліі даволі часта і чуем, і чытаем пра тое, што мінулае ўжо час забыць, — падтрымала сяброўку Фрыда Підгайна. — Часцей за ўсё гэта філасофія былых злычынцаў, вінаватых у той вайне. Мы ж лічым, што такое не забываецца.

Музей Вялікай Айчыннай вайны ў Мінску наведваюць, бадай што, усе замежныя турысты, якія прыязджаюць да нас у рэспубліку. У ім сабраны ўнікальныя экспанаты, дакументы, фатаграфіі, іншыя матэрыялы, што расказваюць аб пакутах і гераізме беларускага народа ў гады гітлераўскай акупацыі. Пабывала ў музеі і дэлегацыя нашых зямлякоў з Аўстраліі. Экспазіцыя карцін Міхаіла Савіцкага зрабіла на гасцей настолькі моцнае ўражанне, што і на другі дзень яны зноў папрасілі адвезці іх у музей. Падоўгу затрымліваліся землякі перад кожным палатном, выціраючы няпрошаныя слёзы, схіляючыся ў глыбокай пашане перад мастаком, які з незвычайнай сілай і праўдзівасцю паказаў, што нясе чалавецтву фашызм, якая разбуральная сіла — вайна.

...У гэты вечар кожны тост, якімі б словамі ён ні пачынаўся, заканчваўся аднолькава: няхай заўсёды на зямлі будзе мір, няхай радуецца яму людзі, а ў дзяцей будзе шчаслівае сонечнае маленства.

— Калі мы пайшлі ў цырк, я глядзела не столькі на арэну, колькі на дзяцей, — раскавала Лідзія Мікалаеўна. — У іх былі такія цікавыя твары, яны так весела і бесклапотна смяяліся, што і ў мяне становілася лёгка на душы. Дзеці ў Аўстраліі, здаецца мне, абцяжараны сацыяльнымі заганамі таго грамадства, у якім выхоўваюцца. Ужо з маленства многім вядомы і віно, і наркатыкі. Савецкі Саюз — прыклад маральнага здароўя народа, і ў гэтым яго сіла.

Яшчэ больш узрос аўтарытэт нашай краіны, па словах гасцей, пасля Маскоўскай Алімпіяды. У Аўстраліі перадачы з Гульняў можна было глядзець толькі ноччу.

— Мы гатавалі сабе каву, каб не вельмі хацелася спаць, і сядзелі каля тэлевізара ўсю ноч, — раскавала зямлячкі. — І не толькі мы. Перадачы глядзелі многія аўстралійцы. Потым пачаліся званкі на тэлебачанне: гледачы прасілі паўтарыць алімпійскую праграму для дзяцей. Газеты пісалі пасля адкрыцця Гульняў у Маскве, што гэта было выключна прыгожае відовішча, сапраўднае свята мастацтва, што Алімпіяда адкрыла вочы ўсяму свету. Мы бачылі, як хваляўся наш аўстралійскі каментатар, які веў рэпартажы са стадыёна ў Лужніках. Ён літаральна задыхаўся ад пачуццяў, што перапаўнялі яго. Так, паведамляў ён, хваляваліся многія госці.

У Беларусі дэлегацыя зямлякоў з Аўстраліі гасціла амаль тыдзень. Надоўга запамняцца ім сустрэчы з сардэчнымі, добразычлівымі людзьмі. Да ўсяго, што гасцей тут акружала, яны прыглядаліся ўважліва.

— На свежае вока ўсё лепш відаць, — пажартавала Фрыда Іванаўна. — Мы заўважылі, напрыклад, што дамы ў вёсках дабrotныя, новыя, і кожны са сваім характарам, індывідуальны. Як, мусяць, і іх гаспадары. У музеі народнага мастацтва нам спадабаліся рэчы з саломкі, гліны, тканяны вырабы, зробленыя народнымі майстрамі. Беларусы ганарыцца сваім мастацтвам, ім прыемна бачыць захапленне на тварах гасцей.

Два гады назад наведваць Радзіму прыехаў наш зямляк з Аўстраліі Уладзімір Механошын. Хворае сэрца не вытрымала доўгіх пералётаў, хваляванняў, і Уладзімір Конанавіч назавсёды застаўся ў роднай зямлі. Фрыда Підгайна, Лідзія Засорына і Васіль Гаськоў, знаходзячыся ў Мінску, пабывалі на могілках (здымак уверсе), дзе пахаваны У. Механошын, і ўсклалі да помніка кветкі.

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

старонкі мінулага

ПЯТРО БІТЭЛЬ — настаўнік, паэт, перакладчык. У літаратуру ён прыйшоў у сталым узросце, і яго літаратурнае імя адразу стала шырока вядомым. Гэтую вядомасць яму прынес буйны паэтычны твор на гістарычную тэму — паэма «Замкі і людзі», якая з вялікай мастацкай сілай узнавіла падзеі далёкага мінулага Беларусі і Літвы, што адбываліся ў часы княжання Кейстута і Ягайлы.

Значны ўклад П. Бітэля ў развіццё беларускага мастац-

кага перакладу. На родную мову ім перакладзены многія творы Адама Міцкевіча. Шмат карпатлівай працы і настойлівасці прыклаў ён, каб і па-беларуску натхнёна і паэтычна загучаў самы буйны твор польскага паэта «Пан Тадэвуш». Урыўкі з гэтага твора ў перакладзе П. Бітэля змяшчаліся на старонках міцкевічаўскага зборніка «Зямля навагрудская, краю мой родны...», у зборніках «Дзень паэзіі» і ў перыядычных выданнях.

Паэту Пятру Бітэлю шмат

дала настаўніцкая праца ў школах Навагрудчыны, дзе знаходзіцца мноства гістарычных месц, усаўленых у легендах і паданнях. П. Бітэль настойліва вывучае не толькі літаратуру, але і гістарычныя помнікі, дакументы беларускага і іншых народаў. Яго прыцягваюць гуманістычныя традыцыі славянскай і заходнеўрапейскай культуры. І можа таму так моцна абудзілася ў ім жаданне данесці на роднай мове да чытача багаты і складаны свет думак і пачуццяў буйнейшых волатоў сусветнай літаратуры. Ён пераклаў на беларускую

мову творы Пушкіна, Лермантава, Някрасава, асобныя паэтычныя шэдэўры Гётэ, Шылера, Гейне, Бёрнса, урыўкі з «Боскай камедыі» Дантэ. За плённую працу на літаратурна-перакладчыцкай ніве Пятро Бітэль узнагароджаны Ганаровай граматай Саюза савецкіх таварыстваў дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі.

Праца над перакладамі літаратуры розных эпох і стыляў з'явілася для Пятра Іванавіча вялікай творчай школай. Шмат увагі ён удзяляе і гістарычнаму нарысу. Сёння

прапануем чытачам яго нарыс «Вішнева і вішнеўцы». Леў МІРАЧЫЦКІ, кандыдат гістарычных навук.

ВІШНЕВА І ВІШНЕЎЦЫ

Вішнева мае цікавую мінуўшчыну. Скупыя і часта супярэчлівыя звесткі пра яго ёсць у розных выданнях, якія цяпер не кожнаму вядомы і з'яўляюцца ў большасці бібліяграфічнай рэдкасцю. Калі мы заглянем у Беларускую Савецкую Энцыклапедыю, то даведземся, што Вішнева — гэта вёска, размешчаная на левым беразе ракі Альшанкі. Яна цэнтр сельсавета і калгаса імя М. Горкага. У Энцыклапедыі таксама адзначаецца, што вёска знаходзіцца за 22 кіламетры на паўночны захад ад Валожына, 96 кіламетраў ад Мінска і 5 кіламетраў ад чыгуначнай станцыі Багданаў, у развіццё дарог на Ашмяны і гарадскі пасёлак Юрацішкі. Паводле даных за 1970 год, жыхароў тут 530, двароў — 152.

Інфармуе нас БелСЭ і адносна таго, што ў Вішневе ёсць сяродняя школа, клуб, бібліятэка, дзіцячыя яслі, бальніца, аптэка, ветэрынарны пункт, аддзяленне сувязі, лясніцтва, дрэваапрацоўчы ўчастак, павільён камбіната бытавога абслугоўвання, магазіны, помнік савецкім воінам і партызанам, якія загінулі ў Вялікую Айчынную вайну, і жыхарам вёскі, закатаваным нямецкімі акупантамі. БелСЭ падае таксама і гістарычныя звесткі пра Вішнева, але яны няпоўныя. Гэта тлумачыцца абмежаванасцю месца ў кнізе.

У Энцыклапедыі пачатак Вішнева аднесены да першай паловы XVI стагоддзя. Гэта, мусіць, не зусім дакладна. У «Географічным слоўніку», выдадзеным на польскай мове ў 1893 годзе калектывам вядомых вучоных, гаворыцца, што ў Вішневе ў 1424 годзе быў па-

будаваны касцёл. А з гэтага вынікае, што само селішча павінна было з'явіцца раней.

Не супярэчыць гэтаму і «Літоўская энцыклапедыя», якая сцвярджае, што Віленскі кашталян (замкавы ваявода) Пётр Гедгаўд пабудаваў у Вішневе ў 1424 годзе драўляны касцёл пад імем «Наведанне Марыі» і забяспечыў яго ўтрыманнем і прывілеямі. З гісторыі вядома, што тэрыторыя, на якой размешчана Вішнева, у XIV стагоддзі ўваходзіла ў склад Крэўскага княства і лічылася ўласнасцю вялікага князя Альгерда, сына заснавальніка горада Вільні (цяпер Вільнюс), князя Гедыміна.

Пасля Гедгаўдаў, якія, як відаць, атрымалі Вішнеўшчыну ад Альгерда ці яго сына Ягайлы, у XV стагоддзі Вішнева становіцца ўласнасцю багатых землеўладальнікаў Здыгултовічаў, а пасля рознымі шляхамі (перепродаж, пасаг і інш.) пераходзіць па чарзе ва ўладанне рода Слушкаў, Осікаў, Сангушкаў і Пацаў.

У 1600 годзе Вішнева разам з наваколлем купіў ад Пацаў уладальнік маёнтка Шчорсы (на Навагрудчыне) Адам Храптовіч. З гэтай пары пачынаецца панаванне над Вішневам Літвораў-Храптовічаў, якія паступова сталі прыбіраць да рук новыя вёскі і фальваркі і дэлуцаць іх да цэнтра — Вішнева. Гэта панаванне працягвалася больш за 300 гадоў, і таму далейшая гісторыя Вішнева цесна звязана з дзейнасцю і гісторыяй рода графаў Храптовічаў.

У 1617 годзе быў куплены ад татарына Багдана Фурсовіча маёнтка Бярэзіна, у 1624 годзе

Храптовіч набыў за 2000 злотых ад валожынскага пана Кшыштофа Радзівіла вёску Ганчары, а ад вядомага паборніка кальвінізму і палітычнага дзеяча Яна Воляна маёнтка Валянаў (сучасная вёска Алянава). У 20-х гадах XVII стагоддзя быў куплены разам з навакольнымі вёскамі маёнтка Славенск.

Як ужо было адзначана, Гедгаўд, першы заснавальнік Вішнеўскага касцёла, забяспечыў яго ўтрыманнем і прывілеямі. Не менш шчодрымі былі і наступныя ўладары. Аб гэтым сведчыць той факт, што ў 1637—1641 гадах па загаду Юрыя Храптовіча на месцы драўлянага касцёла быў пабудаваны мураваны, а пазней паны абдарылі яго землямі і прыгоннымі. З першай паловы XVIII стагоддзя вішнеўскаму касцёлу належалі, апрача валокі зямлі ў самім мястэчку, вёскі Шальціны, Клімы, Буні, Дуды і фальварак Арляняты — усяго больш за 50 валок, а таксама 8 валок пад Мінскам, што па сучаснаму вымярэнню складала больш чым 1200 гектараў зямельных угоддзяў.

Ва ўспомненай тут «Літоўскай энцыклапедыі» адзначаецца, што ўжо ў XVI стагоддзі Вішнева было цэнтрам касцельнай адміністрацыі (дэканат), у які ўваходзіла 12 суседніх парафіяў — касцельных абшчын.

Рэлігійная барацьба, якая была вядома ў Заходняй Еўропе пад назвай рэфармацыі і накіроўвалася супраць засілля рымска-каталіцкай царквы, дайшла ў другой палове XVI стагоддзя і да нашых земляў. Яна не абмінула і Вішнева. У 1560 годзе вішнеўскі касцёл, прыняўшы рэфармацарска-

евангельскае вучэнне, адступіў ад каталіцызму. Гэткае становішча працягвалася 40 гадоў. У кніжцы С. Падокшына «Скарына і Будны» сказана, што ў Вішневе 13 студзеня 1593 года памёр Сымон Будны. Факт цікавы тым, што Будны, відаць, знайшоў у Вішневе аднадумцаў, якія ім зпываліся. Толькі Адам Храптовіч, шчыры католік, купіўшы ў 1600 годзе Вішнева, загадаў сваім падданым вярнуцца ў каталіцызм разам з касцёлам і ўсім яго дабыткам. Аднак пасля гэтага рэфармісты ў Вішневе зніклі не адразу.

Конкрэтных даных аб жыцці Вішнеўшчыны на пераломе XVII — XVIII стагоддзяў няма. Вядома толькі, што некалькі разоў з'яўлялася ў Вішневе і навакольных вёсках зараза, або, як яе тады называлі, «маровае паветра» і за кожным разам вынішчала шмат людзей. Дабудоўваўся і рэканструяваўся касцёл. На воіны, што амаль безупынна вяла Рэч Паспалітая са сваімі суседзямі, вішнеўцы давалі рэкрутаў і плацілі вялікія падаткі, а ў асноўным жыццё не мянялася.

Сяляне жылі пераважна ў курных хатах, апраналіся ў самаробную вопратку, абуваліся ў лапці. Харчаваліся дрэнна, перабіваліся, як кажуць, з хлеба на квас. І ўсё ж у параўнанні з падданымі іншых паноў, Храптовічавы сяляне жылі ў нейкай ступені больш заможна і свабодна. Ёсць звесткі, што ў святочныя дні ля касцёла і на кірмашы яны вылучаліся знешнім выглядам і бадзёрым настроем.

Калі гэта было сапраўды так, то, відаць, таму, што Храптовічы, як правіла, былі людзьмі

высокай культуры, перадавымі, прагрэсіўнымі для свайго часу, а таму, мусіць, і больш чалавечнымі ў адносінах да сваіх кармільцаў.

У другой палове XVIII стагоддзя жыццё ў Вішневе карэнным чынам мяняецца. Гэта абумоўлена агульнай на той час у краіне тэндэнцыяй да індустрыялізацыі і звязана з імем Іахіма Храптовіча. Ён быў дзяржаўным дзеячам, дэпутатам сейма ад Навагрудскага ваяводства, філосафам і пісьменнікам, удзельнікам паўстання Касцюжкі, ініцыятарам і членам так званай Адукацыйнай камісіі. І. Храптовіч адным з першых на тэрыторыі Вялікага княства Літоўскага ў 1783 годзе вызваліў сялян ад асабістага звышэння.

За часы Іахіма Храптовіча Вішнева стала не толькі рэлігійным, адміністрацыйным, культурным, але і трамвайным цэнтрам. У 1778 годзе тут пачаў працаваць першы на тэрыторыі былога Вялікага княства Літоўскага жалезаліцейны завод, а за ім і завод шкляных вырабаў з вялікай печчу. Аб памерах гэтых заводаў сведчаць наступныя даныя: на шклозаводзе працавала каля 150 рабочых, якія за 1790 год вырабілі 19 880 пудоў шкла на суму 30 670 рублёў, а на жалезаліцейным заводзе прадукцыя, выпрацаваная ў 1795 годзе 75—100 рабочымі, дасягнула 4 317 цэнтнераў. Як шкло, так і жалеза забіралі купцы з Вільні, Мінска і іншых гарадоў. За цэнтнер жалеза ў злітках завод атрымліваў 30 злотых (4 рублі), а за цэнтнер каваняга стальнага — 40 злотых.

Пятро БІТЭЛЬ.

(Працяг будзе).

ПОЛЕ РАТНАЙ СЛАВЫ

Найвялікшай вызваленчай бітвой у гісторыі рускага народа стала бітва на Куліковым полі. Сімвалам воіскай славы па праву называюць грандыёзную перамогу, атрыманую рускімі волатамі за Донам, якую можна прыраўняць да Ледавага пабоішча і Барадзінскай бітвы.

600-годдзю выдатнай падзеі, што разыгралася ў міжрэччы Дона і Няпрадвы, быў прысвечаны ўрачысты сход, які адбыўся 8 верасня ў Маскве, у Калоннай зале Дома саюзаў.

На сходзе прысутнічалі кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, Старшыня Савета Міністраў РСФСР М. Саломенцаў, сакратар ЦК КПСС І. Капітонаў, прадстаўнікі партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый, перадавікі вытворчасці, военачальнікі, касманаўты.

З дакладам выступіў акадэмік Б. Рыбакоў. Адзначыўшы велізарны ўплыў Кулікоўскай бітвы на ход айчынай і сусветнай гісторыі, прамоўца сказаў, што выдатная перамога абудзіла творчыя сілы рускага народа, які, пераадоўляючы заняпад, пачаў ствараць новую матэрыяльную і духоўную каштоўнасці. Ідэі адзінства і барацьбы за незалеж-

насць, якія натхнялі нашых доблесных продкаў, сугучныя нам, грамадзянам Савецкага Саюза, усёй згуртаванай сям'і савецкіх народаў, сказаў у заключэнне дакладчык. Слаўны подзвіг герояў Кулікова поля служыць натхняючым прыкладам беззаветнай любові да Радзімы, гадоўнасці абараніць яе ад замаху любога ворага, стаў вечным узорам адвагі і

мужнасці для ўсіх пакаленняў савецкіх людзей.

У гэтыя дні вядомы мастак СССР І. Глазуноў завяршыў працу над цыклам карцін, прысвечаных 600-годдзю Кулікоўскай бітвы. НА ЗДЫМКУ: адна з карцін мастака — «Засада».

МЕДАЛЬ ІМЯ Ю. ГАГАРЫНА

У сувязі з надыходзячым 20-годдзем першага палёту чалавека ў касмічную прастору Федэрацыя касманаўтыкі СССР уяля медаль імя Ю. Гагарына. Ён уяўляе сабой цёмна-серабрысты круг, акаймаваны залацістымі гранямі. У цэнтры — светла-серабрысты барэльефны партрэт Ю. Гагарына, тут жа адлюстраванне зямнога шара, апазіцыянага арбітай карабля-спадарожніка «Усход». На адваротным баку выбіты словы: «Чалавек, які адкрыў дарогу да зорак». Медаль імя першапраходца космасу будучы ўзнагароджвацца вучонымі, канструктарамі, інжынерамі, лётчыкамі-касманаўтамі, якія ўнеслі важкі ўклад у развіццё ракетна-касімічнай тэхнікі, а таксама людзі, што праводзяць вялікую работу па прапагандзе навукова-тэхнічных дасягненняў у галіне касмічных даследаванняў.

Па рашэнню Федэрацыі касманаўтыкі СССР медальём могуць быць таксама адзначаны грамадзяне замежных дзяржаў за буйныя поспехі ў вывучэнні касмічнай прасторы ў інтарэсах міру і прагрэсу чалавецтва.

ДЛЯ жыхароў сярэдне-вяковага Нясвіжа гэты летні сонечны дзень — 10 чэрвеня 1562 года — быў самым звычайным. Наўрад ці хто-небудзь з іх звярнуў асаблівую ўвагу на трох яшчэ маладых мужчын, якія пасля кароткай гутаркі па-сяброўску абняліся ля Клецкай брамы. Двое павярнулі назад у горад, трэці, у адзенні кальвінісцкага пастара, пакročыў у бок Клецка. Неўзабаве пастар застаўся адзін, беражліва дастаў з дарожнага мяшка кнігу, якая яшчэ моцна пахла друкарскай фарбай, і, не баючыся быць пачутым, гучна прачытаў перапоўніўша сэрца радасцю словы: «Доконана есть сіа книга, зовемая греческим языком Катэхизис... накладом боголюбивых мужей, пана Матфія Кавечиньскаго наместника несвижского, Симона Будного, Лаврентія Крышковскаго па гораде Несвижском, подлетья тысяча пятисот шестьдесят второго, месяца июня десятого дня».

Сымона Буднага, які ішоў у бок Клецка, наперадзе чакала яшчэ многа шчаслівых дзён, але, бадай, ніводзін з іх не мог параўнацца з гэтай знамянальнай і яркай падзеяй у яго жыцці.

С. Будны нарадзіўся ў 1530 годзе каля Беластока ў небагатай сям'і праваслаўнага шляхціца. Дзіцячыя гады правёў пры двары беларускага магната Хадкевіча. Атрымаўшы неабходную падрыхтоўку, як і Ф. Скарына, паступіў у Кракаўскі ўніверсітэт на факультэт свабодных мастацтваў, які закончыў са званнем бакалаўра філасофіі, а затым працягваў вучобу ў адным з заходнееўрапейскіх універсітэтаў, магчыма, у Базельскім (Швейцарыя), дзе глыбока пранікся рэфармацыйнымі ідэямі.

У канцы 50-х гадоў XVI стагоддзя малады вучоны прыбыў у Літву і дзякуючы сваім палемічным здольнасцям і вялікім ведам хутка вылучыўся ў лік выдатных лідараў рэфармацыі. У 1560 годзе віленскі ваявода князь Мікалай Радзівіл Чорны — адзін з магутнейшых абаронцаў кальвінізму ў Беларусі і Літве*, накіраваў яго ў Клецк у якасці прапаведніка ў саборную царкву кальвінісцкага, або, як тады гаварылі, гельвецкага веравызнання, закладзеную там у 1552 годзе.

У Клецку С. Будны працаваў над перакладамі пратэстанцкай літаратуры на беларускую мову, вёў пераліску з вядомымі вучонымі таго часу (напрыклад, з лідэрам швейцарскай рэфармацыі Генрыхам Булінгерам), абмяркоўваючы ў ёй шэраг важных філасофска-рэлігійных праблем, рыхтаваў да друку ўласныя палемічныя творы. Толькі зрэдку Будны пакідаў горад, каб прыняць удзел у рабоце пратэстанцкіх сабораў.

У 1562 годзе ў Нясвіжы, у друкарні, заснаванай пры ўдзеле С. Буднага, выйшаў «Катэхізіс» на беларускай мове ў выданні якога С. Буднаму дапамагалі яго аднадумцы-кальвіністы Мацвей Кавячынскі, нясвіжскі староста, і Лаўрэнцій Крышкоўскі, пастар нясвіжскага сабора. Аб гэтым, як і аб дакладнай даце і месцы выдання, сказана ў пасляслоўі. У той жа час у Нясвіжы выйшаў самастойны твор С. Буднага «Пра апраўданне грэшнага чалавека перад богам», прысвечаны Яўстафію Валовічу, які прымаў удзел у фінансаванні Нясвіжскай друкарні.

* Імкнучыся ператварыць вялікія царкоўныя і манастырскія зямельныя надзелы ва ўласнасць дзяржавы, буйныя феадалы Беларусі і Літвы выкарыстоўвалі кальвінізм і лютэранства ў барацьбе супраць афіцыйнай царкоўнай ідэалогіі.

Пасля выдання «Катэхізіса» С. Будны ўзяўся за пераклад на польскую мову Бібліі, якая выйшла ў Нясвіжы ў 1572 годзе (год Варфаломееўскай ночы), стаўшы прыкметнай з'явай у духоўным жыцці Рэчы Паспалітай, у склад якой з 1569 года ўваходзіла Беларусь.

У сярэдзіне 60-х гадоў XVI стагоддзя С. Будны, які параў з кальвіністамі і ўзначаліў больш радыкальную плынь рэфармацыі — антытрынітарства*, вымушаны быў пераехаць спачатку ў Холхла, маёнтка Ганны Кішкі, «ваяводзіны» віцебскай, а затым у Лоск (цяпер Валожынскі раён Мінскай вобласці), у маёнтка яе сына Яна Кішкі, «старосты жмудскага і

СЭЛЕТА СПАЎНЯЦЦА 450 ГАДОЎ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ СЛАВУТАГА БЕЛАРУСКАГА ГУМАНІСТА І АСВЕТНІКА СЫМОНА БУДНАГА

«ПРАЦУ МАЮ АЦЭНЯЦЬ НАШЧАДКІ...»

літоўскага крайчага», які валоў даў 70 гарадамі і 400 вёскамі. У яго асобе асветнік знайшоў не менш магутнага апекуна, чым Радзівілы.

У Лоску С. Будны ў поўную меру змог правіць сябе і як перакладчык, і як пісьменнік, і як выдавец, і як глыбокі мысліцель-палеміст. Ідучы насустрач пажаданням вучонага, Ян Кішка набыў і перавёз у Лоск у 1572 годзе друкарню Кавячынскіх, зрабіўшы С. Буднага на цэлае дзесяцігоддзе яе паўнаўладным гаспадаром.

Выдавецкую дзейнасць у Лоску С. Будны пачаў з друкавання Новага завету (1574), у прадмове да якога сцвярджаў, што Ісус Хрыстос быў простым чалавекам, народжаным ад Марыі і Іосіфа, і што ў выніку гэтага Хрысту не варта ні аддаваць пашану як богу, ні рабіць яго прадметам рэлігійнага культу. Як адначай польскі гісторык Г. Мерчынг, гэта была першая ў сусветнай літаратуры спроба ўсебаковай крытыкі тэкстаў Новага завету.

У Лоску С. Будны выдаў таксама забаронены панскай кур'яй трактат вядомага польскага гуманіста эпохі Адраджэння Анджэя Фрыча Маджэўскага «Пра выпраўленне Рэчы Паспалітай» (1577), салідарызуючыся тым самым з ідэямі апошняга аб роўнасці са слоўня перад законам, аб узмацненні цэнтралізаванай улады, аб змякчэнні крайнасцей прыгонніцтва, аб неабходнасці шырокай дэмакратычнай асветы, свабоднай ад умяшання царквы, і г. д.

Нарэшце ў Лоску ў 1583 годзе быў выдадзены галоўны твор С. Буднага «Пра свецкую ўладу» («Пра ўладу мяча») **, у якім гуманіст выказаў свае адносіны да сучасных яму ўрадавых устаноў, да воінскай службы, да прыватнай уласнасці.

* Рэлігійнае вучэнне, прыхільнікі якога адмаўлялі царкоўны дагмат аб трыадзінстве бакаства (ад грэч. анты — супраць і лац. трынітас — троіца). Антытрынітарства было больш радыкальнай, чым кальвінізм, апазіцыяй існуючай свецкай і духоўнай уладзе. Асобныя яго прыхільнікі змагаліся не толькі супраць царкоўнай, але і супраць феадальнай уласнасці, абвясняючы ўсеагульную роўнасць людзей.

** У 1932 годзе гэты твор С. Буднага быў перавыдадзены ў Варшаве.

ці, да права ўладання прыгоннымі і іншых актуальных грамадска-палітычных праблем таго часу.

Лоскі перыяд без усякіх агаворак можна назваць найбольш плённым у энцыклапедычнай па размаху дзейнасці беларускага вучонага. Іменна ў гэтыя гады імя С. Буднага набыло незвычайную папулярнасць ва ўсёй Рэчы Паспалітай. Таленавіты ад прыроды, добра адукаваны, знаўца многіх старажытных і новых моў, незвычайна здольны пісьменнік-палеміст, С. Будны, як ніхто іншы, мог уплываць на сваіх сучаснікаў, набываючы сярод іх праз свае творы і прапаведзі мноства прыхільнікаў.

СЭЛЕТА СПАЎНЯЦЦА 450 ГАДОЎ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ СЛАВУТАГА БЕЛАРУСКАГА ГУМАНІСТА І АСВЕТНІКА СЫМОНА БУДНАГА

«ПРАЦУ МАЮ АЦЭНЯЦЬ НАШЧАДКІ...»

Зразумела, што дзейнасць С. Буднага, якая вызначалася глыбокім радыкалізмам, перапахала як прыхільнікаў антытрынітарызму, так і яго новага апекуна. У 1582 годзе на Луклавіцкім саборы Будны быў адлучаны ад царквы і пазбаўлены сваёй сінекуры.

Для гуманіста пачаліся нялёгкае гады блуканняў, праследаванняў, нястач. Кнігі філосафа спальваліся на кастрах, а самога яго няспынна цкавалі ідэолагі каталіцкай рэакцыі, пасылаючы ў яго адрас адкрытыя пагрозы. Смерць напаткала вандруючага вучонага 13 студзеня 1593 года ў сядзібе шляхціца-пратэстанта Лявона Маклака—Вішнева (непадалёку ад Ашмян) на 63-м годзе жыцця.

Характарызуючы С. Буднага як выдаўца, які працягваў традыцыю Ф. Скарыны, неабходна падкрэсліць, што яго адносіны да друкаванай кнігі падпарадкоўваліся практычным патрэбам рэфармацыйнага руху, які ахапіў у той час значную частку карэнага насельніцтва Беларусі і Літвы. Змагаючыся перш за ўсё за рэалізацыю канчатковых ідэалагічных мэт, ён, як і іншыя выдаўцы рэфармацыйнай літаратуры, адсоўваў на другі план пытанні арнаментыкі, мастацкага аздаблення выданняў і г. д. І ў гэтых адносінах яго кнігі, безумоўна, уступаюць скарынінскім. Ва ўсім жа астатнім ён паслядоўна ішоў за першадрукаром.

Іх сувязь можна лёгка прасачыць і ў шрыфце, і ў фармаце, і ў мэтах выдання. У прыватнасці, аўтарытэтны рускі вучоны XIX стагоддзя В. Сопікаў адзначаў, што «абедзве кнігі «Катэхізіс» і «Апраўданне» надрукаваны аднолькавымі літарамі, вельмі падобнымі да ўжытых у Бібліі Скарынінай».

Такая ж думка і сучаснага беларускага вучонага Т. Галенчанкі. «У пошуках узорнага шрыфта, — піша ён, — нясвіжскія кнігавыдаўцы звярнуліся да аўтарытэтных айчынных выданняў «доктара Скарыны з Полацка».

Можна адзначыць далей, што С. Будны не толькі ўзяў за ўзор шрыфт беларускага першадрукара, але ў поўную меру выкарыстаў і перакладзеную Скарынам на беларускую мову Біблію, яго прадмовы і пасляслоўі. У прыватнасці, у сваіх каментарых да перакладзенай і выдадзенай ім Бібліі С. Будны пісаў: «Я перакладаў яе не

з аднаго якога-небудзь экзэмплярчыка, засеўшы за яго, а азіраўся, як кажуць, на ўсе бакі. Я меў перад сабой як грэчаскія, так і лацінскія крыніцы, не пакідаў без увагі і славянскія. Я звяртаўся да прац самых розных аўтараў, якія толькі мог знайсці ў той час». І хоць С. Будны не называе імя Скарыны, увесь дух яго творчасці сведчыць аб яго салідарнасці з ідэямі выдатнага беларускага гуманіста.

Гэта можна бачыць і з прадмовы С. Буднага да «Катэхізіса», які, як і «Псалтыр» Скарыны, уяўляў «з сябе падручнік для пачатковых школ», з пасляслоўя да «Катэхізіса» («Доконана есть сіа книга...»), якое, паводле слоў акадэміка Я. Карскага, «пераймае падобныя прыпіскі ў выданнях Ф. Скарыны».

Гуманізм мысліцеля асабліва ярка праявіўся ў яго разважаннях аб справядлівых і несправядлівых войнах. Справядлівымі ён прызнаваў толькі такія войны, якія вядуцца дзеля абароны Айчыны. С. Будны пісаў: «Справедливая война ест, коли не для гордости, не для лакомства, але для обороны пределов своих король или князь оружие противу врагом своим беретъ, отпераяючи им, абы подданных его не мордовали, не взыали, в полон не гнали, женам и девицам насила не чинили, церкви не потребили, детей не споганили обо не побили, градов не спустошили, учителей не разгонили и всякого чину доброго не помешали».

Але часцей «вайна бывае несправядлівая», піша С. Будны, калі «тыран або мучыцель які горды... чужыя гарады, князвы або землі сілаю забірае». Таму абавязак кожнага сумленнага чалавека — не прымаць удзелу ў такой вайне, «бо такая вайна ёсць разбой».

У Буднага, як і ў Скарыны, таксама ярка праявілася любоў да роднай мовы, што бачна з яго прысвячэння Радзівілам. Як сапраўдны патрыёт, ён таксама выдаваў многія свае творы на роднай мове, што выклікала незадавальненне яго ідэйных праціўнікаў.

С. Будны выступіў страсным прыхільнікам ідэі дружбы і ўсебаковага супрацоўніцтва брацкіх усходнеславянскіх народаў.

Усведамляючы радыкалізм сваёй поглядаў, С. Будны прадбачыў, што яны не толькі адштурхнуць многіх аднадумцаў і сяброў, але і не знойдуць шырокага прызнання ў сучаснікаў. Аднак ён не траціў надзеі, што наступныя пакаленні ацэняць яго справы па заслугах. «Веру, — пісаў вучоны, — што працу маю лепш ацэняць нашчадкі».

Пацверджанне гэтага прагнозу місліцеля ажыццявілася толькі ў наш час. Вучоныя Савецкай Беларусі стварылі шэраг манаграфічных даследаванняў пра выдатнага беларускага гуманіста і вальнадумца, сярод якіх у першую чаргу варта выдзеліць кнігі С. Падокшына «Скарына і Будны» (Мінск, 1974) і Я. Парэцкага «Сымон Будны» (Мінск, 1975), а таксама работы Г. Галенчанкі «Сымон Будны», «Рускія першадрукары і Сымон Будны» і інш.

Ідэйная спадчына С. Буднага вывучаецца на ўсіх філасофскіх факультэтах нашай краіны ў курсе «Гісторыя філасофіі народаў СССР», а таксама студэнтамі-філолагамі.

Вобраз С. Буднага атрымаў адлюстраванне ў мастацтве. У прыватнасці, латышскі мастак Я. Струпуліс стварыў медаль, прысвечаны С. Буднаму, а малады беларускі скульптар С. Гарбунова — скульптуру беларускага гуманіста, якая будзе ўстаноўлена сёлета ў Нясвіжы.

Вячаслаў ШАЛЬКЕВІЧ.

САМЫЯ ЖАДАНЫЯ

Для ўдзелу ў культурнай праграме Алімпіяды-80 у Маскву ў ліку лепшых прафесійных і самадзейных калектываў быў запрошаны народны аркестр цымбалістаў мінскага Палаца культуры прафесійна-тэхнічнай адукацыі.

Цымбалы ў Беларусі, бадай, такія ж папулярныя, як гармонік у Расіі або скрыпка ў Малдавіі. На вясяллях, вясцоках, народных гуляннях цымбалісты — самыя жаданыя госці. Ёсць цымбалы — значыць ёсць радаць, гаварылі даўней. І сапраўды, наўрад ці можна знайсці другі музычны інструмент, здольны так тонка і мелодычна ўзнавіць непаўторную прыгажосць беларускай прыроды: шум дуброў, журчанне ручэяў, пералівы птушак. З пакалення ў пакаленне перадавалі народныя ўмельцы свой вопыт вырабу цымбалаў, скрыткі ігры на інструменце. Вось чаму, углядаючыся ў юныя твары цымбалістаў аркестра, зведваемш не толькі здзіўленне іх амаль прафесійнай вывучкай, але і гордасць за таленавіты народ.

— Асноўны напрамак нашага аркестра, — гаворыць яго кіраўнік і дырыжор, выкладчык Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі І. Ермачонкаў, — распрацоўка беларускіх народных мелодый у сучасным стылі. Вяязджаючы на гастролі па рэспубліцы, заўсёды бяром з сабой магнітафон, запісваем любімыя народныя мелодыі, імкнёмся расшырыць свой рэпертуар невядомымі або малавядомымі песнямі, танцамі.

Нягледзячы на маладосць калектыву — аркестру ўсяго толькі шэсць гадоў, а сярэдні ўзрост музыкантаў 16—17 гадоў, — ён дастаткова папулярны ў Беларусі, выступаў у розных кутках рэспублікі. І гэта тым больш уражвае, што большасць аркестрантаў — людзі настаянна занятыя: школьнікі, навучэнцы мінскіх прафтэхвучылішчаў, маладыя рабочыя, студэнты. Зрэшты, можа быць, якраз наадварот, маладосць, энергія, неўтайманаваная любоў хлопцаў і дзяўчат да музыкі і робяць аркестр мабільным, лёгкім на пад'ём.

З асаблівым поспехам выступілі самадзейныя артысты ў савецкаму гэтага года на Усеаюзным тыдні дзіцячай музыкі, які праходзіў у Мінску. Чатыры сольныя канцэрты, абноўлены, складаны рэпертуар, у які, дарэчы, побач з народнымі мелодыямі былі ўключаны і класічныя творы, яшчэ раз прадэманстравалі майстэрства цымбалістаў і талент іх кіраўніка. Тады ж калектыву было прысвоена званне народнага.

— Столькі падзей у адзін год: прысвоена званне, выступалі ў алімпійскай Маскве... Не баіцеся, што юныя музыкі зазнаюцца, заганарацца?

— Якраз наадварот, — усміхаецца Геннадзь Аляксандравіч, — стрымліваць даводзіцца іх запал, бо яны гатовы іграць і днём, і ноччу.

А. РОСІН.

У ГАСЦЯХ— ЛАЎРЭАТЫ

Традыцыйнамі сталі святыя савецкай песні, што праводзяцца штогод у польскім горадзе Зялёна Гура. Яны збіраюць дзесяткі самадзейных выканаўцаў і тысячы прыхільнікаў песеннага мастацтва Савецкага Саюза. Лепшыя са спевакоў становяцца лаўрэатамі. Сёлета гэтага ганаровага звання былі ўдастоены тэхнолаг і Лодзі Багдан Ляшчынскі, тэхнік-эканаміст з Вроцлава Аліцья Шчачынска, лекар з Зялёнай Гуры Эдвард Швітала, студэнтка з Катавіч Эва Вітак — усяго шаснаццаць чалавек. У канцы жніўня пераможцы гэтага конкурсу выступілі з вялікім канцэртам у Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

ВЯДОМАСЦЬ ЗДАБЫЛІ РУЧНІКІ

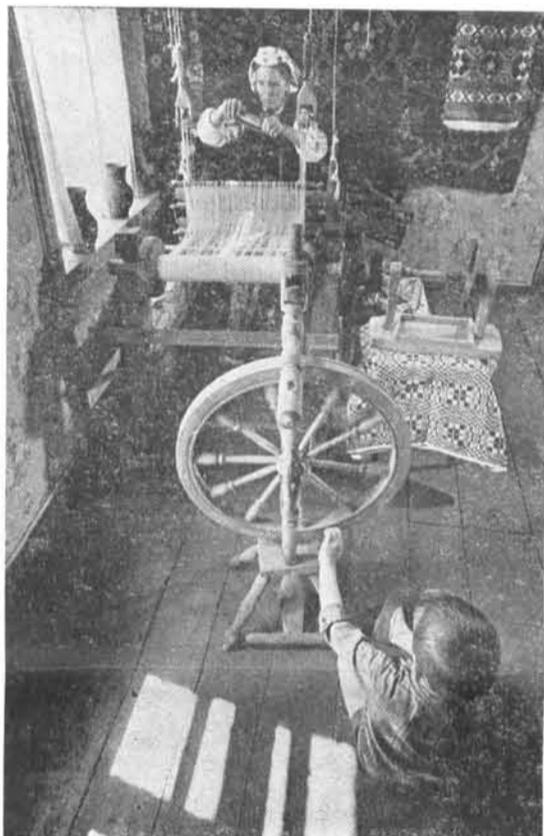

Звычайныя сялянкі з беларускай вёскі Неглюбка і ткуць так, як ткалі спрадвеку іх прабабкі, бабкі і маці, а вось, бач ты, праславіліся! І вядомасць гэту ім здабылі незвычайнай прыгажосці вырабы — поцілкі, пакрывалы, сурвэткі, і самае галоўнае — ручнікі. Прыгожыя яны і на Гродзеншчыне, і ў Моталі на Брэстчыне, і пад Слуцкам, і на Магілёўшчыне. Але такіх, як у Неглюбцы, няма нідзе. Калі гадоў мо дзесяць таму назад у Мінску была арганізавана выстаўка работ неглюбскіх майстрых і самі яны суправаджалі яе ў сталіцу, выстаўка выклікала надзвычайную цікавасць у спецыялістаў і проста ў аматараў народнага мастацтва. У зале заўсёды было многа людзей, і ткачыкі не паспявалі адказаць на пытанні, расказвалі аб прыёмах і метадах закладнога ткацтва, называлі элементы багатага арнаменту, з якога складаюцца яркія, гарманічныя, непаўторныя ўзоры неглюбскіх ручнікоў. У аснове гэтых узораў — традыцыйны беларускі арнамент, які самі майстрыхі ўзбагацілі новымі дэталямі, падказанымі прыродай, уласнай фантазіяй, жыццём. Сённяшнія ручнікі не

страцілі традыцыйнасці, народнасці, строгасці, але ў парананні з даўнейшымі сталі на дзіва маляўнічымі, святочнымі, нават урачыстымі. Неглюбскія ручнікі, вядома, прадстаўляюць беларускае дэкаратыўна-прыкладное мастацтва на ўсіх міжнародных выстаўках. І каля іх усюды, дзе б яны ні экспанаваліся, тоўпяцца наведвальнікі, прыглядаюцца, ацэньваюць. Мастацтва ткачых з Неглюбкі не старэе. Маладыя дзяўчаты з ахвотай садзяцца за кросны, спасцігаючы, як калісьці сённяшнія майстрыхі, ткацкія сакрэты сваіх бабуль і маці. У сярэдняй школе некалькі гадоў назад пачаў працаваць гурток, дзе дзяўчынкі вучацца ўпраўляцца з кроснамі.

НА ЗДЫМКАХ: Марыя КАУТНОВА — ветэран ткацкай справы. Сакрэты майстэрства перадае і сваім дзецям; у Неглюбцы жывуць людзі таленавітыя. Яны і ткуць, і гармонікі робяць, і хаты свае мастацкай разьбой упрыгожваюць; Тацяна ДЗЕРАНOK — ткачыха-надомніца; Святлана ПЕТУСЬ працуе ў неглюбскім філіяле Гомельскага аб'яднання мастацкіх вырабаў.

Фота В. ДРАЧОВА і І. КУРМАНОВІЧА.

У ЦЭНТРАХ СТАЛІЦЫ

НАРАДЖАЮЦЦА КНІГІ

Мінскі паліграфічны камбінат імя Якуба Коласа — адно з самых буйных прадпрыемстваў такога роду не толькі ў Беларусі, але і ў краіне. Штогод тут выпускаецца каля 50 мільёнаў экзэмпляраў кніг і брашур.

Тым не менш задавальняць попыт на друкаваную прадукцыю ў поўнай меры мы пакуль не можам, хоць у рэспубліцы працуюць яшчэ пяць буйных паліграфічных прадпрыемстваў, не лічачы 124 абласных, гарадскіх і раённых друкарняў, — гаворыць дырэктар прадпрыемства Рыгор Шаўчэнка. — Па заяўках кнігагандлюючых арганізацый, у аснове якіх ляжаць заказы чытачоў, Беларусь атрымлівае яшчэ звыш 30 мільёнаў экзэмпляраў кніг з іншых саюзных рэспублік.

Высокі попыт на друкаваную прадукцыю зусім натуральны. Бо кожны трэці жыхар Беларусі вучыцца. Некалькі гадоў назад бібліятэчныя работнікі вырашылі высветліць, наколькі распаўсюджаны інтарэс да кнігі ў сельскай мясцовасці. Аказалася, што 87 працэнтаў сельскіх жыхароў з'яўляюцца чытачамі бібліятэк. У гарадах і рабочых пасёлках гэты працэнт крыху вышэйшы. Усяго ж паслугамі грамадскіх бібліятэк у рэспубліцы карыстаецца 6,5 мільёна чалавек (населенства Беларусі — 9,6 мільёна жыхароў). У жыцці людзей кніга стала незаменимым спадарожнікам. Наўрад ці знойдзеш цяпер такую сям'ю, якая б не мела асабістай бібліятэкі і не клапацілася аб яе папаўненні. На пытанне «Што дае вам кніга?» у большасці анкет, распаўсюджаных сярод рабочых Мінскага трактарнага завода, гаварылася: адкрывае дзверы ў свет невядомага, з'яўляецца крыніцай духоўнага, культурнага ўзбагачэння, дапамагае чэрпаць веды, неабходныя ў рабоце, жыцці.

— Мы, друкары, — гаворыць Рыгор Шаўчэнка, — бачым сваю задачу ў тым, каб ска-

раціць працэс вытворчасці кожнай кнігі, выдаць яе на самым высокім паліграфічным узроўні.

Наша размова адбываецца ў цэху, дзе нараджаюцца новенькія, пахнучыя фарбай кнігі. Звычайна ўяўленне аб паліграфічнай вытворчасці звязана з грукатам друкарскіх машын і едкім пахам фарбы. Памяшканне ж, у якім мы знаходзімся, нагадвае хутчэй машынапіснае бюро, чым цэх друкарні. Апараты, падобныя на электрычныя пішучыя машынкі, працуюць амаль бяшумна. Гэта высокапрадукцыйныя фотанародныя сістэмы, варыянтнаграфы, варыяграфы, якімі аснашчаны Мінскі паліграфічны камбінат.

Дырэктар камбіната ахвотна знаёміць з узорамі друкаванай прадукцыі: ад плакатаў, календароў і унікальных кніг-малютак памерам з запалкавы карабок да масавых тыражоў падручнікаў, палітычнай, навуковай і мастацкай літаратуры.

Есць тут і кнігі, прызначаныя для замежных чытачоў, у большасці сваёй беларускія казкі, перакладзеныя на англійскую, французскую, іспанскую, польскую і чэшскую мовы. Кнігі беларускіх выдавецтваў можна набыць амаль у ста краінах свету.

Сярод мноства выданняў Мінскага паліграфічнага камбіната ёсць нямала такіх, якія складаюць гонар калектыву. Гэта 12-томная Беларуская Савецкая Энцыклапедыя, прызнаная бібліятэкай ААН адным з лепшых выданняў 1979 года, зборы твораў заснавальнікаў беларускай савецкай літаратуры — Янкі Купалы і Якуба Коласа, творы такіх вядомых пісьменнікаў, як Максім Танк, Іван Мележ, Васіль Быкаў, Іван Шамякін і многіх іншых.

— Цяпер мы штодзённа выпускаем звыш 200 тысяч экзэмпляраў, або ў сярэднім прыкладна па пяць кніг і брашур у год на кожнага жыхара Беларусі, — гаворыць у заключэнне Рыгор Шаўчэнка.

...З вокнаў камбіната добра відаць плошча, якая, як і прадпрыемства, носіць імя Якуба Коласа. У скверы пасярод яе ўзвышаецца бронзавы помнік народнаму паэту. **Анатоль СТУК, Аркадзь БРЖАЗОЎСКІ.**

КУПАЛАВА СЛОВА

На выстаўцы, якая нядаўна адкрылася ў Пушкінскім запаведніку ў Міхайлаўскім, прадстаўлены арыянальныя экспанаты з фондаў Літаратурнага музея Я. Купалы і Мінскага абласнога краязнаўчага музея (горад Маладзечна). Сярод іх кнігі XVII—XIX стагоддзяў, узоры беларускага ткацтва, сучасная беларуская літаратура. Але самае ганаровае месца ў экспазіцыі займаюць творы Янкі Купалы, пачынаючы ад яго першай «Жалейкі» (1908). Сугучна часу і тэме выстаўкі прадстаўлены ў экспазіцыі работы беларускіх мастакоў Э. Агуновіча, Я. Раманоўскага,

Г. Паплаўскага, Х. Харашэвіча, В. Шаранговіча і іншых.

У дзень адкрыцця выстаўкі гучала беларуская музыка ў выкананні выкладчыкаў Маладзечанскай дзіцячай музычнай школы Людмілы і Роберта Целяпнёвых. У той жа дзень беларуская дэлегацыя ўсклала вянок і кветкі на магілу А. Пушкіна. Экскурсія за экскурсіяй едуць у Міхайлаўскае. Ніхто не праходзіць без уважна ліма выстаўкі «Купалава слова», прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння вялікага беларускага паэта.

Г. ГАК.

ГОСЦІ МАЛАДЗЕЧНА

Больш за восем тысяч рабочых, служачых і навучэнцаў горада Маладзечна з'яўляюцца членамі таварыства аматараў кнігі. Прайленне гарадской арганізацыі праводзіць святыя кнігі, канферэнцыі чытачоў, вусныя часопісы, літаратурныя вечары. У горадзе працуюць 5 клубай, сотні школьнай аб'яднаных і секцыі юных сяброў кнігі. За апошні час кнігалюбы сустрэліся з народнымі пісьменнікамі Беларусі Максімам Танкам і Іванам Шамякіным, многімі іншымі беларускімі празаікамі і паэтамі. Нядаўна

госцем маладзечанскіх кнігалюбаў быў народны арыст СССР Юрый Нікулін, які расказаў аб сваёй рабоце над кнігай «Амаль сур'эзна...», што выйшла летась у выдавецтве «Молодая гвардыя», аб спецыфіцы прафесійнага арыста цырка і кіно. Удзельнікі сустрэчы атрымалі аўтографы народнага арыста, прагледзелі кінастужкі з яго ўдзелам, уручылі госцю сувеніры і памятны адрас Маладзечанскай арганізацыі таварыства аматараў кнігі.

М. РОЗУМ.

ПРА НАДЗЁННАЕ

Другі выпуск зборніка «Мастак і сучаснасць» (першы выйшаў у 1975 годзе) пабачыў свет у выдавецтве «Мастацкая літаратура». І на гэты раз чытач стане ўдзельнікам шчырай, зацікаўленай гаворкі аб праблемах, надзённых задачах

развіцця сучаснай беларускай эстэтыкі, выяўленчага мастацтва, тэатра, кіно, музыкі... З артыкуламі, творчымі партрэтамі, дыялогамі, змешчанымі ў кнізе, выступаюць вядомыя дзеячы культуры і майстры мастацтва рэспублікі, тэарэтыкі, крытыкі.

любія сэрцу мясціны

ЛЯСЫ
НАЛІБОЦКІЯ

Налібоцкая пушча. Слаўны лясны край, авяяны легендамі і паданнямі. Сёння яна ўжо не такая дрымучая, як у былыя часы. Але пабудзеш у ёй — і назаўсёды запомніш маляўнічыя ўзгоркавыя пейзажы, квяцістыя лугі ў далінах Бярэзіны, Іслачы, Усы, ціхія сонечныя паляны. І доўга будзеш, нібы наяву, адчуваць водар смалістых саснякоў, халаднаватых ельнікаў, далікатных бярэзінаў.

Звыш шасцідзiesiąці тысяч гектараў займае пушча. У гэтым прыродным комплексе быццам спецыяльна хто сабраў характэрныя для цэнтральнай часткі Беларусі ландшафты, флору і фауну.

У паўночна-заходнюю частку масіву заходзяць адгор'і Мінскага ўзвышша. Некаторыя мясціны ўзнікаюцца над узроўнем мора на дзвесце і больш метраў. Невысокія пячаныя грады надаюць рэльефу своеасаблівасць, ажыўляюць далюгляды. Бясконца можна любавалася лясамі, якія то ўзбягаюць на ўзвышшы, то нібы сцягаюць у даліны.

Звыш палавіны лясной плошчы займаюць саснякі, каля трэці — бяроза, асіна, вольха, а елка — каля дзiesiąці працэнтаў. Сярод бязмежнага мора гэтых дрэў пракідаюцца цудоўныя дубровы. Багаты і падлесак. Нібы кіпарысы, стройна стаіць ядловец. Растуць вярба, рабіна, іншыя пароды дрэў. Шмат чарніц, брусніц, журавін... На лугах налічваецца звыш 800 відаў раслін.

Флору пушчы ўпрыгожваюць рэдкія расліны. Сярод іх — арніка горная, купальніца еўрапейская, лілея кудраватая, дрэмлік цёмначырвоны, люцік ажываючы і іншыя. У пушчы шмат кармавых, лекавых, тэхнічных, дэкаратыўных і іншых раслін.

Маладыя лясны, лугі, невялікія палі даюць не толькі прытулак, але і корм шматлікім іх насельнікам. У апошнія гады развяслося шмат ласёў. Яны прыходзяць нават у вёскі, на фермы. Добрая ўмова маюць дзікі, бабры, выдры, зайцы... Ёсць драпежнікі — ваўкі, янотападобныя сабакі, барсукі, рысы, лісы. З пярнатых у пушчы жывуць дзiesiąці відаў, у тым ліку — цецерыкі, курапаткі, глушцы, у рэках водзіцца розная рыба, сустракаюцца стронга, харыус.

Чалавек здаўна пасяліўся ў гэтых мясцінах. Край мае сваю гісторыю, традыцыі. Вёска Налібокі — цэнтр аднайменнага саўгаса Стаўбцоўскага раёна — вядома з васьмнацатага стагоддзя. Належала князям Радзівілам, а з наступнага стагоддзя — князю Вітгенштэйну. Гэтыя магнаты валодалі і пушчай. Драўніна з яе ішла на экспарт. Са старажытных часоў у пушчы распрацоўваліся залатныя жалезныя руды. Найбольш буйны завод знаходзіўся ў Налібоках. У 1858 годзе дзейнічалі тры домны, працавала больш чым 560 рабочых.

Сярод мясцовых жыхароў пушчы да сённяшняга дня жывуць успаміны пра паўстанне 1863 года. Тады тут дзейнічалі паўстанцкія атрады. У снежні 1918 года ў Налібоках быў створаны адзін з першых на Стаўбцоўшчыне камітэтаў беднаты. Ён узяў на ўлік зямлю, жывёлу, прадукты харчавання, змагаўся з кулакамі, спекулянтамі, вёў значную культурна-асветніцкую работу. У 1921—1925 гадах у пушчы размяшчаліся партызанскія атрады, якія вялі барацьбу з белапольскімі акупантамі, а ў час Вялікай Айчыннай вайны — Баранавіцкі падпольны абком КП(б)Б, Стаўбцоўскі райком партыі. Першыя сакратары іх В. Чарнышоў і У. Царук былі ўдасцены звання Героя Савецкага Саюза. Партызанскія брыгады наносілі адсюль моцныя ўдары на ворага. Раз'юшаныя фашысты неаднойчы спрабавалі знішчыць народных мсціўцаў. Летам 1943 года супраць іх было кінута звыш

50 тысяч салдат, танкі, артылерыя, самалёты. Нічога ў гітлераўцаў не атрымалася. Дапамагла партызанам і пушча: схавала іх у сваім гушчары, адкрыла патаемныя сцяжыні ў балотах, і партызаны прарвалі блокаду...

Прыгожы, багаты лясны масіў прывабляў захопнікаў. У час белапольскай акупацыі ў ім выскаліся каштоўныя пароды дрэў, знішчаліся звяры і птушкі. Толькі невялікі ўчастак адваляў пад «рэзерват» для развядзення аленяў і ланяў. Пасля ўз'яднання заходніх абласцей з БССР Савет Народных Камісараў рэспублікі прыняў рашэнне арганізаваць Вяляўскі запаведнік. У 1940 годзе плошчу яго павялічылі больш чым у дзiesiąць разоў — да 4139 гектараў. У 1960 годзе быў створаны Налібоцкі дзяржаўны паляўнічы заказнік, потым тэрмін яго дзеяння быў падоўжаны да 1980 года. Ажыццёўлены шэраг біятэхнічных мерапрыемстваў, у выніку павялічылася колькасць звяроў. Завезены і выпушчаны на волю казулі. Для акліматызацыі паселена амерыканская норка. Пад ахову ўзяты многія рэдкія расліны.

У заказніку шмат прывабных куткоў. Невычайнае ўражанне пакідае возера Кромань. Яно невялікае — усяго каля квадратнага кіламетра, крыху выцягнутае. Па прыгажосці — адно з першых у Мінскай вобласці. Вось як апісаў яго Янка Брыль: «Лясная глухмень і раптам — «модрае вока» ў сасновым кольцы! Асабліва хораша выглядае светла-зялёная падцянёўка сцінгу — паміж цёмнай сцяноў лесеў і агромністай шыбай вады. Дно Кромані светла-карычневае. Прайдзеш — доўга відаць вялізныя сляды і падымаюцца наверх бурбалкі. Многа ракаў... Безліч малявак, асабліва бачных на заходзе сонца. Шчупакі і акуні палююць зусім нахабна, глытаючы плотак ледзь не ў паветры. Акуні — гарбылі. Добра выглядае ўзброены пілой калючак прыгажун, настраены на спінігнавай жылцы! Вельмі прыемна адчуць яго першы рывок і супраціўленне, як доказ, што ў сіняй бездані — не пуста. У завадзях, адгароджаных ад берага сцінгом, раскашуюцца — тут ужо дзікія — качкі, мноства качак і ўсе без горкага вопыту — лодку яны падпускаюць бліжэй, чым на стрэл. Добра слухаць іх гоман і фуркатанне крылаў пры ўзлётах. І тут матылі залятаюць на самую сярэдзіну возера. А паверхня вады, замест свіцзянскага ліпавага цвету, пацяржана сівым пылком насення сцінгаюў».

Налібоцкая пушча — адно з вялікіх прыродных багаццяў рэспублікі. Тут ствараецца запаведнік. Пад яго адводзіцца звыш 56 тысяч гектараў у Стаўбцоўскім і суседніх раёнах Мінскай і Гродзенскай абласцей. Арганізацыя запаведніка дазволіць лепш захаваць гэты цікавы комплекс прыроды, шырай вясці ў ім навуковую работу, разумней выкарыстоўваць і павялічваць яго рэсурсы.

Мікалай ДЗЕЛЯНКОўСКІ.

НА ЗДЫМКАХ: дуб — вартунік пушчы; рабчык; зараснікі мядзведжай цыбулі, занесенай у «Чырвоную кнігу БССР».

Фота М. ШАРАЯ.

ПРЫЯЗДЖАЙЦЕ ДА НАС ЧАСЦЕЙ...

З кожным годам усё больш людзей падарожнічае. Праўда, большасць з іх выбірае далёкія маршруты, лічачы, што толькі там можна ўбачыць тое, што варта ўвагі, надоўга застаецца ў памяці. Але ж і дарогі блізка і могуць адкрыць нямала прыгожых, вабнага, калі больш уважліва прыгледзецца да наваколля, паспрабаваць зазірнуць ва ўчарашні дзень роднага краю, лепш зразумець яго сённяшняе.

Зрабіць гэта і дапамагае кніга «Падарожнічайце па Беларусі», выпушчаная выдавецтвам «Полымя». Аўтары-складальнікі Б. Лапо, І. Ігнацьева, І. Пучынскі і іншыя кожнай з шасці абласцей прысвяцілі раздзел, у якім расказваецца пра асаблівасці мясцовасці, найбольш значныя помнікі, асобныя населеныя пункты, дэмы адпачынку, турысцкія базы, прыводзяцца іх адрасы, тэлефоны...

Паколькі кніга адрасуецца турыстам, у ёй прыводзяцца ўсе саюзныя турысцкія маршруты, што праходзяць па тэрыторыі рэспублікі, даюцца каштоўныя пароды падарожнікам.

А. БАДРОУ.

КАМАНДА
ЎСЕАГУЛЬНЫХ
СІМПАТЫЙ

Так назвалі ў Кіеве, дзе праходзіў турнір на прыз газеты «Савецкі спорт», хакеістаў мінскага «Дынама». Дэбютанты вышэйшай лігі хаця і ўступілі спачатку мясцоваму «Сокалу» — 2:3, потым трэцяй камандзе Савецкага Саюза, маскоўскаму «Спартак» — 4:5, атрымалі дзве перамогі над моцнымі сапернікамі. У чалыбінскага «Трактара» яны выйгралі з лікам 5:2, а ў гасцей з Берліна, дынамаўцаў, — 5:3.

Гэтыя перамогі асабліва важныя для дэбютанта. Да адкрыцця першынства краіны засталася менш дзiesiąці дзён. І ўдалае выступленне ў турніры з'явіцца своеасаблівым псіхалагічным стымулам для хакеістаў з Мінска, да таго ж яшчэ і набыты вопыт у сустрэчах з моцнымі камандамі, безумоўна, сыграе станоўчую ролю.

КУРАНЯТ
ПА ВОСЕНІ
ЛІЧАЦЬ

Вось ужо сапраўды трапіла прымаўка: куранят по восені лічаць. Хто ж з аматараў спорту мог прадбачыць, што так складзецца чэмпіянат Савецкага Саюза па футболе для мінскага «Дынама». Добра стартаваўшы вясной на чужых пляцоўках, каманда затым нечакана для многіх стала задавальняцца нічымі з больш слабымі сапернікамі на сваім полі. А тут, як кажуць, на нічых далёка не паездзіш. У вышэйшай лізе на іх накладзена абмежаванне: дзiesiąць. На жаль футбалісты

«Дынама» вычарпалі гэты ліміт. І цяпер недалічваюцца такіх патрэбных ачкоў.

Вось і ў апошнім туры яны згулялі ўнічыю 1:1 з растуўскім СКА, але не запісалі ачка ў свой актыў. А яно так патрэбна было камандзе! Беларускія футбалісты рэальна прэтэндавалі на прызавае месца, бо пакуль што прайгралі ўсяго чатыры сустрэчы. Да канца чэмпіяната засталася трынаццаць тураў, а гэта значыць, што яшчэ можна выправіць становішча. Пакуль што мінчане займаюць восьмае месца.

ПЕРАМАГЛІ
МІНЧАНКІ

Не за гарамі першынства Савецкага Саюза па баскетболу сярод жаночых каманд вышэйшай лігі. Тут сёлета будучы дэбютаваць спартсменкі мінскага «Гарызонта». А пакуль што каманды апрабавуюць свае сілы ў турнірах.

Адзін з іх адбыўся ў Мінску. У сваёй зале мясцовы «Гарызонт» прымаў маскоўскае «Дынама», сімферопальскі «Спартак» і УСК з Тарту. Мінчанкі аказаліся «негасціннымі» гаспадынямі: ва ўсіх саперніц яны выйгралі. Асабліва напружанай аказалася рашаючая сустрэчка беларускіх спартсменак з масквічкамі. Пасля першага тайма мінчанкі ўступалі саперніцам — 31:37, але сумелі змяніць ход падымку і атрымалі перамогу — 70:66. На гэтым турніры вызначылася алімпійская чэмпіёнка Т. Івінская з «Гарызонта».

З народнага гумару

Ішоў адзін чалавек, а насупраць яму кум.

— Што вязеш, куме?

Кум злез з воза, падышоў і на вуха шэпча:

— Авёс.

— А чаму ты па сакрэту мне гаворыш?

— Каб конь не пачуў.

— Як муж? Ці здароў?

— Здароў, але мае клонат з жыватам.

— Што, мо не можа есці?

— Вось у тым і блда, што есці можа, але няма чаго.

— Янук, — кажа карчмар, — дай гусям сена.

— А дзе ж гэта гусі сена ядуць?

— А як жа? Калі траў ядуць, дык чаму б сена не магло есці?

— Ну, калі ваз Халімон уда-рыў першы раз у галаву, дык што было потым?

— Ды што там было. Даў мне трэці раз па твары.

— А другі раз?

— Другі раз я яму сам даў.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.